

Ionuț BORLAN

CONCURSUL APARENT DE NORME PENALE

Volumul I

Teoria generală

Ionuț BORLAN

CONCURSUL APARENT DE NORME PENALE

Volumul I

Teoria generală

Universul Juridic

București

-2026-

Prefață

Deși tema prezentei monografii a mai făcut obiectul unor abordări în doctrina română, prezentul demers se remarcă prin aceea că reușește să construiască o veritabilă teorie a *Concursului de norme penale*. Dincolo de întinderea impresionantă a analizei – nefiind prea des întâlnite teze de doctorat a căror publicare să necesite două volume – întindere justificată de o tratare exhaustivă a instituției, autorul vine cu o abordare complet nouă asupra acestei problematice. Monografia realizează o originală și fericită armonizare a concepției de sorginte franceză asupra formelor concursului de norme cu cea de origine germană asupra modului de soluționare a concursului.

Deși lucrarea are ca scop deslușirea formelor concursului aparent de norme și elaborarea unui sistem coerent pentru soluționarea acestuia, autorul se apleacă cu răbdare și precizie asupra unor aspecte preliminare menite să asigure un fundament solid pentru construcția ulterioară. Astfel, merită remarcate dezvoltările aduse în privința tipologiei și structurii normelor penale, a interpretării normei sau a categoriilor de norme susceptibile de a intra în structura unui concurs. Este de remarcat, totodată, ampla tratare a principiului *ne bis in idem/double jeopardy* și a relației acestuia cu concursul de norme.

Din perspectiva condițiilor de existență ale concursului aparent de norme penale, remarcăm delimitarea autorului față de doctrina majoritară care limitează aplicabilitatea concursului de norme în cazul săvârșirii unei singure fapte, arătând că, prin excepție, nu pot fi excluse ipotezele în care o pluralitate de fapte intră în sfera lui de aplicare, în măsura în care alegerea normei prevalente se face prin aplicarea unora dintre principiile consacrate în materie.

Este de reținut și ideea potrivit căreia nu se poate vorbi de incidența concursului de norme în ipoteza în care acestea se exclud reciproc, căci incompatibilitatea normelor nu privește vocația de aplicare, ci aplicarea lor efectivă. În măsura în care există compatibilitate și la acest ultim nivel, ne vom afla în prezența unui concurs de infracțiuni.

Cu privire la delimitarea concursului aparent de norme față de concursul de infracțiuni se arată că, atunci când o normă de incriminare acoperă întreaga valorizare negativă a conduitei făptuitorului trebuie reținut un simplu concurs de norme, nu un concurs de infracțiuni. Regula este considerată aplicabilă și în relația cu concursul real de infracțiuni. Un element important în acest context este identificarea cel puțin a unei *voințe tacite* a legiuitorului în acest sens, dat fiind că nu întotdeauna se poate identifica o *voință expresă*, materializată într-o clauză expresă referitoare la compatibilitatea sau incompatibilitatea normelor la nivelul aplicării efective.

Este extrem de interesantă și analiza în baza căreia se ajunge la concluzia că în sistemul nostru de drept regula trebuie să fie *exclusivitatea normei penale prevalente*, ceea ce presupune că norma înlăturată nu mai are posibilitatea de a-și produce efectele specifice. Totuși, în viziunea autorului, regula este susceptibilă de unele excepții, când norma înlăturată poate să producă în continuare anumite efecte.

Analizând *sfera de aplicare a concursului aparent de norme penale*, lucrarea aduce o disecare precisă și laborioasă a formelor concursului de norme în raport de două coordonate: mai întâi, având drept reper natura normelor concurente, sunt analizate ipotezele de concurs între norme integratoare, între normele de incriminare, respectiv între norme integratoare și norme de incriminare; apoi, într-un titlu distinct, sunt examinate formele concursului între normele de incriminare (concurusul de calificări).

În cazul unui concurs între o normă integratoare și o normă de incriminare se arată, în mod just, că prima nu poate fi niciodată normă prevalentă, ea putând, după caz, să se aplice alături de norma de incriminare sau să fie înlăturată de aceasta.

În materia concursului de norme de incriminare reținem în mod special formele de clasificare alese de autor – cu precizarea includerii unei noi categorii, neregăsită în literatura străină sau română, aceea a *calificărilor graduale* – respectiv relația imaginată de acesta între cele două mari sisteme îmbinate în prezenta teză. Este vorba de sistemul francez, axat pe formele de clasificare a concursului de calificări, și de sistemul german, axat pe principiile de soluționare a concursului de calificări. Din perspectiva lucrării, formele de clasificare a concursului de calificări (*alternative, incompatibile, redundante, graduale și echivalente*) joacă rolul unui filtru, pe baza verificării condițiilor de existență a fiecărei categorii în parte. Mai reținem și apreciem critica justificată a autorului cu privire la unele abordări ale doctrinei franceze în materie (e.g. cu privire la calificările alternative) pe care, la un moment dat, le-am împărtășit și noi.

Categoria calificărilor graduale este o creație a autorului, pe care o considerăm inspirată și bine fundamentată, cu șanse reale de a se impune în doctrină și practică.

În măsura în care normele penale satisfac cerințele analizate în cadrul formelor de clasificare a concursului de calificări, ele urmează a fi supuse mai departe evaluării prin prisma celor patru principii de soluționare a concursului aparent, scopul final fiind acela al identificării normei prevalente. În acest fel, fiecărei forme de clasificare a concursului de calificări îi corespunde câte unul sau două principii care permit în final identificarea normei prioritare. Apreciam și faptul că autorul – reținând toate cele 4 principii – nu a înțeles să se alăture doctrinei majoritare pentru a repudia principiul alternativității, argumentând convingător utilitatea acestuia.

Cele patru principii sunt utilizate nu doar pentru rezolvarea unui conflict ivit între normele de incriminare, ci și a conflictului apărut fie între normele integratoare, fie între o normă integratoare și o normă de incriminare, demers care confirmă viabilitatea sistemului propus.

Elaborarea lucrării se bazează pe o bibliografie extrem de vastă, acoperind integral lucrările apărute în țară cu incidență în sfera temei abordate, dar și un număr impresionant de publicații din străinătate, semnate de autori germani, francezi, spanioli, italieni, elvețieni, englezi, americani etc.

De asemenea, autorul a întreprins o laborioasă activitate de identificare și analiză a unui număr extrem de mare de hotărâri ale instanțelor naționale, pe care le-a exploatat din plin în ilustrarea considerațiilor teoretice formulate. În egală măsură, în paginile lucrării se regăsesc numeroase referiri la jurisprudența străină, fiind examinate hotărâri ale instanțelor americane, germane, italiene, spaniole, franceze etc.

Pentru toate aceste motive recomandăm cu căldură și convingere lucrarea de față oricărui specialist interesat de problematica dreptului penal. Fiecare pagină îi va aduce o provocare intelectuală, bazată pe informații noi, ipoteze interesante și soluții bine argumentate și integrate într-un ansamblu coerent. Este, fără îndoială, monografia care se va impune și va rămâne pentru foarte multă vreme ca lucrarea de referință în această materie.

prof. univ. dr. **Florin STRETEANU**
Cluj-Napoca, ianuarie 2026

VOLUMUL I

TEORIA GENERALĂ

PRELIMINARI

Capitolul I

Normele juridice penale

Secțiunea 1

Aspecte introductive

1. De la ceata primitivă și până la organizarea statală, relațiile interumane au fost guvernate de anumite reguli de conviețuire socială, denumite în mod generic norme sociale, indiferent de izvorul (*scrise ori nescrise*) și tipul acestora (*morale, etice, religioase, economice, politice, juridice etc.*). Din punct de vedere etimologic, noțiunea de *normă* provine din cuvântul latin *norma*, prin care se înțelege, în principal, o poruncă, un ordin sau o regulă. Astfel, norma a fost definită în literatura de specialitate¹ drept o regulă care stabilește cum trebuie să acționeze sau să se comporte membrii societății în anumite condiții determinate, pentru ca acțiunea lor să fie eficientă și apreciată pozitiv. De pildă, organizarea străveche ne arată că în ultima parte a paleoliticului, pe teritoriul țării noastre, normele de conduită priveau îndeosebi interdicția relațiilor intime între rude, prescripțiile magico-religioase și riturile funerare².

De la bun început, organizarea indivizilor în grupuri era necesară pentru atingerea unui țel comun, acesta rezultând în general din nevoia de supraviețuire și procurare a mijloacelor de existență. Pentru atingerea acestui scop au fost stabilite norme de respectarea cărora depindea, în final, existența întregului grup. Având în vedere interesul comun, respectarea acestor norme pentru membrii comunității nu era un proces impus din exterior, ci reprezenta o necesitate ce asigura disciplina și deplina realizare a individului prin colectivitate³.

Atunci când vorbim despre apariția normelor, observăm că aceasta se datorează unei conștiințe colective, iar nu a unui singur individ care să își impună și să exercite puterea deplină și arbitrară asupra membrilor colectivității, fără consimțământul lor. Sancțiunile nerespectării normelor sociale erau în strânsă legătură cu scopul urmărit și, deci, inerente legilor naturii ori impuse în rândul colectivității tot ca urmare a unor conduite acceptate de

---

¹ Gh. Boboș, C. Buzdugan, V. Rebreanu, *Teoria generală a statului și dreptului*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, p. 327.

² I. Ceterchi (coord.) și colab., *Istoria dreptului românesc*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1980, p. 39.

³ Gh. Boboș, C. Buzdugan, V. Rebreanu, *op. cit.*, p. 106.

membrii acesteia. De pildă, după cum a arătat Montesquieu⁴, „*omul este un animal sociabil format să mulțumească în societate, iar o persoană care ar încălca regulile decenței, astfel încât să îi șocheze pe cei cu care a conversat, și-ar pierde respectul public și ar deveni incapabil să facă vreun bine*”.

Odată cu dezvoltarea formei de organizare statală și apariția puterii publice, au început să prindă contur normele juridice, prin care se urmărea reglementarea modului de desfășurare a unor activități viitoare, având la bază o anumită concepție despre reușita unei acțiuni⁵. În concret, normele juridice reprezentau o preluare în dreptul pozitiv a unor norme sociale care vizau interacțiunile dintre indivizi.

În general, erau impuse anumite porunci sau ordine de către autoritatea publică, fără consimțământul expres al membrilor colectivității, prin stabilirea ori aplicarea unor sancțiuni. În acest sens, s-a arătat că, fiind vorba despre o regulă de purtare sub amenințarea unei sancțiuni, în mod inevitabil norma se va compune dintr-un ordin de a face sau de a se abține și o sancțiune menită să prevină noi abateri de la regula de conduită⁶. Cu toate acestea, în prezent, specificul normativității nu se identifică, însă, cu adresarea unei porunci sau a unui ordin, cât timp normele juridice pot, în egală măsură, să cuprindă dispoziții permissive, explicative sau complementare⁷.

În final, potrivit ideilor școlii pozitivistice italiene, dreptul este rezultatul evoluției istorice care a apărut din necesitatea asigurării coexistenței sociale⁸. Luate individual, acțiunile pot să fie convenabile interesului colectivității și, deci, permise, ori neconvenabile și, deci, sancționate. Însă, în mod cert respectarea acestor norme reprezintă o condiție esențială pentru coexistență și implică conștientizarea individuală că satisfacerea instinctelor personale trebuie să cedeze ori să fie limitată pentru a lua în considerare și nevoile altor membri ai comunității.

Prin prisma caracteristicilor sale, normele juridice sunt proclamate și impuse de puterea publică, au un precept categoric și obligatoriu și o sancțiune determinată în substanța ei și certă în realizarea sa, asigurată prin tripla intervenție a puterii publice, ca putere legiuitoare, judecătorească și executivă⁹.

Importanța normelor juridice într-o societate este de necontestat, însă, pentru a se asigura respectarea acestora, dincolo de impunerea unor sancțiuni, este necesar ca destinații normelor să cunoască nu numai conținutul lor, dar și modul în care interacționează, având în vedere creșterea semnificativă a numărului de acte normative.

Secțiunea a 2-a ***Teoria generală a normei penale***

§ 1. Conceptul de normă penală

2. În mod tradițional, dreptul penal obiectiv a fost definit ca reprezentând „*un ansamblu de norme legale prin care statul interzice anumite comportamente considerate ilicite, prin*

⁴ Ch. de Secondat, Baron de Montesquieu, *The Spirit of Laws*, Ed. Batoche Books, Kitchener, 2001, p. 48.

⁵ Gh. Boboș, C. Buzdugan, V. Rebreanu, *op. cit.*, p. 327.

⁶ G.D. Romagnosi, *Genesi del diritto penale*, ed. a 5-a, Firenze, 1834, p. 83, *apud* G. Antoniu, *Tratat de drept penal*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 173.

⁷ C.R. Bitencourt, *Tratado de direito penal. Parte geral*, vol. I, ed. 24, Ed. Saraiva, São Paulo, 2018, p. 186.

⁸ A.G. Prada, *El Código Penal columbiano y la crisis moral del país*, în *Revista Estudios de Derecho*, vol. 17, nr. 51/1957, p. 63.

⁹ V. Dongoroz, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Ed. Societății Tempus și Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 11.

*amenințarea unei sancțiuni în cazul încălcării preceptelor legale*¹⁰ sau „o ramură a dreptului care are ca obiect reprimarea comportamentelor contrare ordinii ori bunăstării societății, prin impunerea de sancțiuni penale”¹¹. Dintr-o altă perspectivă filosofică s-a arătat că o societate poate fi concepută fără artă, agricultură ori filosofie, dar nu și fără dreptul penal, care este prima necesitate a vieții, o condiție indispensabilă a existenței sociale¹², autorul dorind să scoată în evidență, astfel, importanța normelor penale pentru asigurarea continuității societății.

Ansamblul normelor penale în dreptul pozitiv formează sistemul de drept penal, iar normele penale constituie cele mai importante mijloace de aducere la îndeplinire a funcțiilor dreptului penal, astfel că prima întrebare este ce se înțelege prin normele penale.

La modul general, normele penale nu reprezintă altceva decât o specie a normelor juridice, cărora legiuitorul le asociază sancțiuni cu caracter penal, urmărind un scop similar, sancționatoriu, dar cu o forță coercitivă mai mare, respectiv reglementarea raporturilor pe linie orizontală între indivizi (*persoane fizice ori juridice*) sau a celor pe linie verticală între indivizi și societate în general pentru protejarea unor valori sociale de o importanță deosebită¹³. Normele penale nu reglementează toate comportamentele umane, ci doar acelea de care depinde asigurarea ordinii publice sau care amenință societatea și securitatea civilă¹⁴. Prin urmare, normele penale vizează doar acele comportamente umane și, în general, voluntare, care pun în pericol grav ideea apărării ordinii sociale, precum uciderea, furtul, violul, lipsirea de libertate etc. Astfel, așa cum s-a arătat¹⁵, infracțiunile nu au o existență de sine stătătoare în afara cadrului normativ adoptat de legiuitor ca reprezentant al puterii publice, motiv pentru care, respectând principiul legalității incriminării și pedepsei, teoria normei penale implică studiul normativității juridice.

Spre deosebire de noțiunea de *infracțiune*, care face obiectul studiului teoriei generale a infracțiunii, nu există o definiție legală a normei juridice și, cu atât mai puțin, a conceptului de normă penală, astfel încât revine doctrinei sarcina de a analiza și scoate în evidență caracteristicile normei penale. Importanța deosebită a delimitării și înțelegerii acestei din urmă noțiuni rezidă în aceea că norma penală constituie, cu titlu general, piatra de temelie a dreptului penal, iar, cu titlu particular, punctul de plecare al prezentului studiu, în baza căruia cititorul va înțelege de ce instituția *concursului de norme penale* reprezintă un concept mult mai larg față de cel cu care am fost obișnuiți până în prezent.

Potrivit unor autori¹⁶ norma juridică are atât un înțeles extensiv, cât și unul restrictiv. În acest context, *lato sensu*, norma juridică poate fi înțeleasă drept orice regulă de conduită, obligatorie sau facultativă, iar *stricto sensu* reprezintă acea regulă de conduită care impune îndatoriri ori conferă obligații. În literatura de specialitate mai veche¹⁷, norma penală pozitivă (*în vigoare*) a fost definită din perspectiva formei extrinseci drept o declarație a puterii suverane prin care sunt făcute cunoscut actele care sunt interzise și cele care sunt impuse, prin amenințarea cu un rău pentru făptuitori, rău denumit pedeapsă, iar din perspectiva substanțială drept un fragment al legii morale.

¹⁰ E. Ghizzi, *Elementi di diritto penale. Parte generale*, Ed. Primiceri, Padova, 2015, p. 9.

¹¹ J. Fortin, L. Viau, *Traité de droit pénal général*, Ed. Thémis, Canada, 1982, p. 1.

¹² N. Nicolini, *Principios filosoficos y practicos de derecho penal* (traducere din limba italiană), Ed. J. Abadiano, Mexic, 1864, p. 25.

¹³ M. Aldo, *L'Antigiuridicità penale*, Ed. Gaetano Priulla, Palermo, 1947, p. 19.

¹⁴ L. Zuppeta, *Lezioni di leggi penali. Trattato filosofico sull' imputabilità*, Napoli, 1838, pp. 15-16.

¹⁵ E. Orts Berenguer, J.L. González Cussac, *Manual de derecho penal. Parte general. Proyecto de reforma y modernización normativa*, 2004, p. 16.

¹⁶ G. Malo Camacho, *Derecho penal mexicano*, ed. a 5-a, Ed. Porrúa, Mexic, 2003, p. 40.

¹⁷ P. Rossi, *Trattato di diritto penale*, Tipografia di Gaetano Bozza, Torino, 1859, p. 499.